Rosellis (Antonius de) Tractatus de ieiuniis compositus per dominum Antonium de Rosellis utriusque iuris doctorem.

Romae Steph. Plannck de Patavia 1486.

Hain Repert. bibl. N. 13,979.

¶ Tabula huius tractatus.

Tractatus de ieiunijs compositus per dominum Antoniũ de Rosellis vtriusq; iuris doctorem.

Omnes homines qui rectum vite iter nituntur: nõ terram cõtinuo debent aspicere: sed celum: τ ut apertius loquar nõ hominem sectari semper sed deum: ac non his terrestribus simulacris. Sed deo seruire cęlesti nõ etiam ad corpus referre super omnia sed mentem: cum corpori indulgendum sit nõ seruiendum: nõ huic etiam vite continuo dare operam sed eterne. Ea hoc est quod a plerisq; prudentibus relatuȝ didici: magni τ excelsi animi esse calcare mortalia. Et propter immaculatus ille celestis agnus gregis sui curam habens nos monere cupiens ne continuo ista oblectamenta terrena ꝓ magnis ac veris bonis acciperemus: quę non sunt tantum fallacia quia dubia: veruȝ τ insidiosa quia dulcia. Instruxit nos verbo pariter τ exemplo ut a curis istis mortalibus retraherem?. Interdum verbis quippe cum per sanctã matrẽ ecclesiam ac non nullos antiquos venerandos patres sanctorum ieiuniorum fecerit constitutiones: quibus τ ipse plus opere quadragesimam ieiunãdo usus est. Docemur ergo ab omniũ cõditore veritatis patre ieiunijs interdum terrena despicere: τ plurimum amare celestia: cum ipsis mediantibus mens a caducibus istis mortalibus eleuetur τ virtus per ipsa nobis largiatur τ premiũ. Quę ut cõmode τ aperte exigentibus temporibus expedire possum? Ego Antonius eximius legum doctor natus quondam eximij doctoris domini Roselli ð Rosellis de Aretio legum doctoris famosi: aliqua vtilia de ipsis eligere constitui ad eruditionem mei ac ceterorum istas fugare terrenas oblectatiões cupientiũ Suscipe ergo illustris princeps opusculum hoc ad laudem excelsi tui nomini compilatum: Guido Antoni comes magnanime mõtis feretri magneq; regni Sicilie comestabilis cui ex debita sincere gratitudinis τ deuotionis intime aliquod munusculum exhibendum: quod tibi tanquam prudentissimo verisi-

militer debet esse gratum me obligatum fateor nunc maxime a nimi tui fauente clementia inter familiares tuos cõnumeratos colligam de micis cadentibus ex mensa tua. Nec ex studijs no/stris animaduerti tibi melius aliud cõuenire q̃ de ieiunijs te cum habere confabulationẽ quẽ principum vnicũ religiosissi/mum diuinis rebus semp̱ anime promptiorẽ fuisse cõprehendi ⁊ quia vetustis retro antecessoribus non degeneras qui omnẽ aliam latinã quantũcumq̃ illustrẽ progenie suis ĩnumerabili bus virtutibus superarunt post ĩmensas tui regiminis actio/nes religioni plurimũ vacas ⁊ deum times. ¶ Tractaturus igitur de ieiunijs q̃dragesimalib⁹ maxie ⁊ primũ videndũ est quare fuerit hec sancta instituta quadragesima. Que ideo in/stituta est quia cum homines de omnibus suis decimam debe/ant deo: sic etiã in ieiunijs hoc fuit statutũ ut. xxxvi. diebus ie/iunaremus. ⁊. iiii. plus: qui tñ non sunt dati propter decimas: sed ut equaretur dñicis ieiunijs: nam ⁊ tot diebus ipse etiam ieiunauit: remanent tñ triginta hore nõ decimate sed possum⁹ dicere q᷑ releuamur ab istis ꝑpter onus alioꝝ ieiuniorũ vel il/lorum. iiii. dierum: qui licet prestent ꝑpter aliud tñ nos onerãt ⁊ sic in alio releuari debemus. ¶ Uidendum est modo de ieiu/nijs ⁊ hoc questionibus. vii. explicari credo. Et qm̃ omnis di/sputatio seu locutio de ieiunijs futura est: placet primo diffini re quid sit ieiuniũ ⁊ vnde dicatur. Secundo quotuplex sit ieiu/nium. Tertio qui ad ipsum restringant̃. Quarto ad ipsius ob/seruantiã ⁊ qualiter frangatur. Quinto qui sint dies digni ie/iunio. Sexto quando sit in totum vel pticulariter trãsmutabile Septimo qui sint effectus ieiunij. ¶ Rediens ad primã que stionem dicit in ipsa Inno. q᷑ ieiuniũ est parcimonia victus et ciborum abstinentia. Sed ista diffinitio nõ est tuta: quia non cõprehendit substãtialia ieiunij. ꝯtra. l. omnis diffinitio. ff. de re. iur. Unde dico q᷑ ieiuniũ in sua ꝓpria specie sumptum ẽ vni ca in die legittima ciboꝝ refectio cũ abstinentia a carnibus lac ticinijs institutione generali ecclesie vel loci speciali consuetu/

dine uoto vel penitẽtia introductum. Et ideo dicit' legittima quia fieri debet euitando quinqꝫ. quę sunt repꝛesentamenta re gulę de quibus habetur de ꝯse·di.v·c·quinqꝫ·ꝛ infra dicam·Et dicit' scđm Inno·ꝛ doc·a quodã intestino quod vocat' ieiuniũ quod est superuacuũ ꝛ subtile:ꝛ ieiunij rationem nititur assig nare Hosti·Sed hoc medicis phisicis dimittam·¶Secundo ẽ videndum quotuplex sit ieiuniũ:ꝛ Inno·ꝛ Goff·suo modo di cunt:Ego vero sic dico ꝙ potest considerari ieiunium multipli citer·Pꝛimo modo in suo genere generali·ꝛ tunc ieiunium est abstinere ab iniquitatibus ꝛ illicitis seculi voluptatibus scđm qđ habetur de ꝯse.di.v·ieiunium:ꝛ scđm hoc ieiunium abstinẽ tia a quocunqꝫ appetitu dici potest extraneo ꝛ illicito quę absti nentia simpliciter fieri debet sicut humana fragilitas triplici modo domino peccati subiecta est scđm ꝙ scribit Lactãtius li bꝛo de falsa religione.li·vi·c·xiii·videlicet factis dictis ꝛ cogi tationibus·Pꝛimus igitur gradus huius ieiunij est a malis o peribus abstinere.Secundus est a malis verbis·Tertius est a cogitatione rerum malarũ. Qui pꝛimũ gradum ascendit satis iustus est·Qui secundũ iam perfecte virtutis est:siquidẽ neqꝫ facto neqꝫ sermone delinquat·Qui tertiũ iste nõ similitudinẽ rei assecutus dicitur.Est enĩ pene supꝛa humanũ modum:nec in cogitatione quidẽ admittere qđ sit vel facto malũ vel impꝛo bum dictu:ita ꝙ etiam iusti homĩes qui frenare se possunt ab omni opere iniusto:nõnunqꝫ tñ ipsa fragilitate vincunt':ut ul' in ira malũ dicant vel in aspectu rerũ delectabiliũ:cogitatione tacita cõcupiscant.Secundo mõ potest sumi ieiuniũ in suo esse speciali scđm qđ diffinitur:ꝙ sit abstinentia vel parcimonia ci boꝛum·ꝛ hoc põt dupliciter considerari. Uno modo ex pte cau se efficientis vel introducentis.Alio mõ respectu cause materi alis seu subiectiue vel pꝛedicati. De pꝛimo potest dici ꝙ aliqñ pꝛocedunt de gñali institutiõe eccl'ie: ut ieiunia quadragesime ut.iiij·di.statuimus cũ se·ꝛ de ꝯse·di·v·quadragesima cum se· Et vigilie apostoloꝛũ ut·j·dicam. Aliqua sunt ieiunia ex voto

ꝓcedentia·Aliqua ex ꝯsuetudine loci specialis ut Pannones q ieiunant sexta feria: ⁊ Romani ieiunāt in sabato·ut habet̄·xii· di c·illa. Itē ieiuniū aduentus qđ non est gnāle debet custodiri scđm loci ꝯsuetudinem·Aliqua sunt quę proueniunt ex penitentia iniuncta a sacerdote ut habetur. lxxxvi·di· presbiteros· Iste autē species ieiuniorū ex parte sunt efficienti·Ex pte autē naturali uel subiectiua seu p̄dicatiua ē triplex·Primuȝ qn̄ est a qualibet re cōmestibili abstinētia scđm propriā voluntatem et nō scđm statutū ecclesie scriptum seu ꝯsuetudinē· Et secunduȝ hoc etiā qui de pluribus cōmedit uel pluries in die dicit̄ ieiunare dum tn̄ a placitis abstineat voluptatis· Et hoc quidē ieiunium debet fieri omī tp̄e maxime a clericis.ut habet̄·xlii.di· c·i·ii·⁊·iii·⁊ fit cōmedendo etiā de qualibet re nobili dūmodo nō scđm voluntatē vel appetitum habita distinctione bonorū ⁊ personarū et rerū inter quas versatur· Est sciendū quando qs abstinet se a cibis venerem generantibꝰ: ut si tm̄ cōmedit panē nuces vel poma nō carnes nō pisces nō oua: ⁊ hoc ieiuniū dicitur zeufagia a zenon qđ est sicum ⁊ fegia quod est cōmedere· Tercium est ieiuniū scđm constitutioneȝ iuridicam ecclesie ut abstinentia carniū ⁊ lacticiniorum·ut habetur· iiii·di. deniq̄ȝ· ⁊ de hoc sermonē habeo· ¶ Tercio principaliter quero qui ad ieiunandum sint astricti·Dico ꝙ omnis doli capax est ad ieiunandū abilis: ⁊ ideo puer·x· annorū cōmuniter erit etiam astrictus·Ratio quia peccare pōt ⁊ peccata deflere·c·i· de delic·pue. An autem cū ipsis sit dispensandum·ī·dicam. ¶ Sed dubium est an vxor ꝓhibente viro teneatur ieiunare· Et dicit Inno·ꝙ ieiunia ab ecclesia instituta nō debet etiam prohibente viro dimittere·Secus esset de ieiunijs ꝓcedentibus ex voto vel penitentia quia illa possunt dimitti·xxxiii·q·fi·manifestum· Dicit tn̄ ꝙ in istis dispensatur ut infra dicā· Furiosi autem ⁊ infantes nō intelligentes nec habentes habitū intellectus excusant̄ ¶ Quarto videndū est de obseruatione ieiunij: Respondeo ad

hoc ut quis recte ieiunare dicatur: Primo per confessionē: mūdus esse debet ꝛ reuocatus a peccato. Nam ut ait magister sententiarū li. iiii. di. xv. ꝛ habetur de pe. di. i. nihil prodest ieiunare ꝛ orare ac alia bona agere nisi mens reuocetur a peccato: quod tamen ita est intelligendum quantū ad statum glorie seu meriti consequendū: quantū autem ad statum gratię muniendū uel multiplicationē temporalium bene prodest ieiunatio ꝛ alia quelibet bona operatio etiaꝫ existenti in peccato: debet tn̄ ut recte dicatur ieiunare: esse mundus a peccato ut dixi: ꝛ debet cōmedere semel in die nō tn̄ ad saturitatem sed quantū natura possit sustentari. Nec tamen quis bene ieiunaret etiam si quis vna ebdomoda vel tribus vel duobus diebus ieiunaret: ꝛ demū cōmedendo usqꝫ ad saturitatem venerē astrueret. de conse. di. v. nō ideo. ꝛ. c. sunt tibi. cum se. ¶ Item quinqꝫ obseruare oportet vitando quę sunt temperamēta gule. Primo ut horam debitam cōmestionis nō preueniat. ea. di. c. quinqꝫ. Hora congrua est ut missam primo audiat ꝛ officium vespertinum oratione peracta cōmedat. Secundo nō debet politiores cibos querere. vnde habet̄. iiij. dis. deniqꝫ ꝙ nō debꝫ vti beluis marinis ꝛ sumptuosis nec delicatis cibis. quod tamē intellige scd̄m qualitatem personarum. ar. xlii. di. c. i. ii. ꝛ. iii. Tercio non multum debet curare vel expectare quid cōmedat: non enim debet semper esse in tali cogitatione vel versari. Quarto nō debet ultra mensurā refici. Quinto nō debet rem aliquā etiaꝫ vilem desiderio affectu querere hec habentur in dicto. c. quinqꝫ. Debet etiam esse vnica cōmestio de piscibus ꝛ pomis ac alijs nō delicatis cibis cū abstinētia carniū ꝛ lacticiniorum. ut habetur in dicto. c. deniqꝫ. cum moderata vini assumptione ut ad ebrietatem nō deducatur. sꝫ quia si contra predicta in aliquibus fiat nō frangit̄ ieiunium sed peccatur. ¶ Ideo quero quando ieiunium frangatur. dicit ꝙ ex bina cōmestione: preterqꝫ in casibus dispensatis. Idem si cōmedantur carnes. ¶ Sed stat dubium quid si cōmedantur

oua vel caseus: dicunt quidam q frangitur ieiunium quadra-gesime non alia ieiunia sed peccatum mortale cõmittitur. Alij dicunt q frangitur ieiunium. hoc scribit Archi. de conse. di. iii. rogationis. tutius est non cõmedere. Dicit tamen Hostien. q ista sunt inducta: et ex causa potest contra ea dispensari in pro-uincijs maxime vbi non sunt pisces ut istis vtamur sine pecca-to. Et ideo gustantes medicinas vbi est consuetudo: uel facien-tes credentiam nõ soluunt ieiunium. Idem credo in cõmeden-tibus oua in vigilijs ut nõ peccent si talis est ɔsuetudo patrię. ¶ Sed quid si preuenit horam cõmestionis: vel cõmedit belu-as marinas: dicunt doc. q non soluunt ieiunium nec peccant: nisi faciant deliciose uel nimia auiditate. Ita intelligatis cano-nem de consecra. distinc. i. ¶ Quid in cõmedentibus medici-nas. dicit Innocen. q medicina pro repellenda infirmitate non soluunt ieiunium: secus si pro conseruanda sanitate. pro hoc fa-cit de consecra. distinc. v. c. contraria. et etiam nimis affectans: vel auide sumens: nõ rumpit ieiunium sed peccat scdm Inno. Unum autem arbitror ultra statutum ecclesie seruandum fore scdm ut scribit Hieronimus ad demetriadem de virginitate et vita perfecta: q omne ieiunium et omnis ardor abstinentie sit temperatum: ita ut illi finem consilium nõ lassitudo imponat: nam inordinata ieiunia et abstinentie faciunt ut ipsa postea ie-iunia iuridica nec mediocriter fieri possint. ¶ Quinto est vi-dendum qui sint dies digni ieiunio. Ad hoc respondeo q si lo-quimur de illo ieiunio quod est in suo genere generali: et scdm quod debemus abstinere ab omni appetitu illicito voluntatis tunc omnis dies venerandus est. xl. distinc. c. i. ii. et. iii. Si lo-quimur de eo quod in specie diximus ieiunio: et tũc si est ex vo-to vel regionis consuetudine vel penitentia iniuncta: tunc illa dies ieiunanda est. Si autem est scdm statutum ecclesie: et tunc dico q quatuor tempora. ut habetur lxxvi. distinc. c. ieiunium. Item vigilia Natiuitatis dominice: et assumptionis beate Ma-rie virginis ut. c. i. de obserua. ieiu. et omniũ apostolorum exceptis

vigilijs Philippi et Jacobi et Jo. euangeliste qui sunt inter pa-
scha et penthecosten. Itē vigilia omniū sanctoꝝ. Vigilia autē
Bartholomei quoniam est dubiū de die debet ieiunari scd̄m cō
suetudinē regionis. Vigilia Laurentij et Jo. baptiste. Quadra
gesima. Itē dixerunt quidā de sextis ferijs preterꝗ̄ d̄ illis que
sunt inter pascha et penthecosten: vel ī qua venit natiuitas dn̄i
Alij tn̄ dicunt et hoc videtur approbare Inno. ꝙ nō sunt ieiu-
nia necessaria sed voluntaria: preterꝗ̄ illius ꝓuincie Pānonie
seu Panotachie quibus est ꝯsuetudo que in hoc debet attendi.
lxxvii. di. §. nō autē. Dubiū tn̄ est de diebus rogationū ante pē
thecosten et aliqui dicunt ꝙ ista sunt ieiunia necessaria et hoc te
net glo. ber. in. c. ii. de obser. ieiu. glo. tn̄ Jo. de ꝯse. di. iii. roga-
tiones. dicit ꝙ in hoc debet attendi patrie ꝯsuetudo. ¶ De ieiu
nio autē aduent⁹ finaliter ꝯcludunt doc. ꝙ hoc nō sit generale
idest ab ecclesia inductū sed debet in ipso ꝓcedi scd̄m ꝯsuetudi
nē regionis. Isti sunt quos potui reperire dieꝝ dies ieiunio di
gnos. Unum tn̄ nota. Si vn⁹ italicus vadit in partes pānonie
debet ieiunare sexta feria ꝓpter illoꝝ consuetudinē qui tn̄ nō
tenent̄ in ꝓprijs laribus. ut habet̄. xii. di. illa. ¶ Sexto est vi-
dendum an ista ieiunia possint cōmutari. Et ista questio pōt ī
telligi dupliciter: vno mō potest fieri cōmutatio respectu certa-
rum personaꝝ. Scd̄o respectu assumendarū cōmestionū. ¶ Ad
primū dicit Inno. ꝙ si sunt ieiunia voluntaria: ut ex voto uel
cōsuetudine speciali: vel pn̄ia iniuncta: hec sine causa cōmutari
possunt: dūmodo talis mutatio sit vtilior et deo acceptabilior:
epi auctoritate intercedente. c. i. de voto. et hoc siue ad mutatio-
nē diei. siue cuꝫ ꝑsonis: siue in eo qd̄ debet sumi. Plus credo ꝙ
legittima causa subsistente ut infirmitatis: tunc solus pbr̄ pōt
voto astrictum in foro pn̄iali ad alium actū nō minus deo pla-
cabilem ordinare. Quedā aūt sunt ieiunia ab ecclesia instituta
ut est quadragesima et alia quibus infra dicā: et ista sine causa
ab epo vel pbr̄o cōmutari nō possunt. Sed cum cā legittima si-
cut si in die secunde ferie veniat festum: tunc fit cōmutatio ut

ieiunetur die sabati ut in .c. i. 7 ii. de obser. ieiu. Idem dicit si vigilia veniret in festo alicuius patroni ciuitatis vel regni: nam cum licet cōmutare. Et ideo ī Francia vbi est festū sancti Quītini nō ieiunatur in vigilia omniū sanctoꝝ quia tunc est illud festum sed per vnum diē ante. Idem fit scdm Hosti. in partibꝰ vbi est patronus Mauricius vbi nō ieiunant quatuor tēpora quę veniunt in illo festo sed postea. Potest etiam scdo respectu personarū dispensari: ut si vir nō velit ꝙ vxor ieiunet: hoc non obstante tenetur instituta tempora ab ecclesia ieiunare tn̄ propter vitandum scandalum potest pbr̄ secū dispensare quia ratione scandali fit dispensatio. c. latores. de cle. excō. mi. Dicit tamen Hosti. ꝙ idem est in puberibus. ut in. c. ij. de obserua. ieiu. Item cum senibus. c. magnę de voto. Idem dicit Hosti. de agricolis 7 peregrinis 7 his qui continuo labore affligūtur. lxxxvij. di. pbr̄i. ¶ An autem mutatio possit fieri in cōmestibilibus 7 ī modo cōmestionis. Dicit Inno. ꝙ sic ex causa 7 ideo propter caritatem vel ꝑpter vitandum scandalū posset stari ut quis ī die bis cōmederet nec frangeret ieiuniū dum tn̄ parum ut est sic in cistercienſibus qui possunt prius degustare scdm statum suum. Item in magnatibus qui timent de veneno ut possit dispēsari ꝙ gustans nō frangat ieiuniū. Idem generaliter scdm generalē consuetudinē ecclesie si post prandiū degustetur ad collationē faciendam: 7 vbicūqꝫ esset causa arbitrio iudicis posset statui ꝙ ante posset gustari. ¶ Ultimo videndum est de effectu ieiunij 7 in hoc possumus ꝯcludere cum quadragesimali prephatione dicente ecclesia ꝙ vicia cōprimit: mentē eleuat: virtute largitur 7 premia. Premiū enim est qd apostolus scribit ad Thimotheum. iii. 7 habetur de ꝯse. di. v. c. ieiunium. Spem 7 releuationem glorie magni dei. Hic enī est denarius de qua habetur Mathei. xx. c. qui admotus quadragenario numero efficit̄ quinquagenarius: 7 ideo ante pascha agimus quadragesimaꝫ cum pn̄ia 7 labore: post pascha cum leticia quīquagesima quasi mercedem 7 premiū recipientes: verba sunt Augustini sup Jo-

hanne· ꝛ habetur in dicto·c.ieiuniũ· Item ſcđm Iero· ꝛ Io. Cri ſoſti· Ieiunium valet ad ſanitatē corporis: nam curat infirmitatem articulorum·de ꝯſe·di·v·legimus hoc ſalutem ꝛ intellectuȝ operatur: fugat infirmitates: procreat ſoſpitatē ꝛ voluntatē cõmedendi ꝛ ipſa quę cõmeduntur de facili digeruntur ꝛ ſine moleſtia. Non fiunt etiam propter ieiunia magni ſumptus uel apparatus: fugat maxime vicia gule et per ꝯſequēs luxuriã: ſanat vomitũ ꝛ ſtomachi morbos· Et multi ſunt effectus ſingulares ieiuniorum.ut habetur de ꝯſe.di·v.c·nihil·ꝛ·§·ſe· Ideo animuȝ ad ieiunia eleuetis: ut dñs ſit in retributione vobiſcum. Amen

¶ Explicit tractatulus de Ieiuniis Impreſſus per magiſtrum Steffanũ Planck de Patauia: Romę anno dñi. Mccccclxxxvi die vero ſabati viceſimaprima menſis Ianuarii·

banne: z habetur in dicto c. ieiunium. Item secundum Jero. z Jo. Cri
sosti. Jeiunium valet ad sanitatē corporis: nam curat infirmita
tem articulorum. de cōse. di. v. legimus hoc salutem z intellectus
operatur: fugat infirmitates: procreat sospitatē z voluntatē cō
medendi z ipsa que cōmeduntur de facili digeruntur z sine mo
lestia. Non fiunt etiam propter ieiunia magni sumptus vel ap
paratus: fugat maxime vicia gule et per cōsequēs luxuriā: sanat
vomicū z stomachi morbos. E[illegible] tante effectus singulares
ieiuniorum ut habetur de cōse. [illegible] di. v. c. §. se. Ideo animus
ad ieiunia eleuetis: ut dūe sit in [illegible]tione volūtum. Amen

Explicit tractatulus de Jeiunijs Impressus per magistrum
Steffanū Planck de Patauia: Rome anno dñi. Mcccclxxxv.
die vero sabati vicesimasexta mensis Januarij.

1